

HOOFSTUK 4

EMPIRIESE GEGEWENS

1. INLEIDING

Die empiriese studie was kwalitatief van aard. In aansluiting met die voorafgaande teoretiese hoofstuk en op grond van die feit dat 'n verklarende ontwerp gevolg is, word die volgende hipotese gemaak, naamlik:

- As 'n kind in pleegsorg geplaas word, ervaar hy/sy aanpassingsprobleme.

Soos reeds in hoofstuk 1 vermeld, is navorsing op ses pleegkinderen tussen die ouderdomme van 5-9 jaar gedoen, wat as kliënte by die Ondersteuningsraad in Brits geregistreer is, vir die tydperk Januarie tot Desember 1997.

Die aanpassing van die kind in pleegsorg is tydens hierdie studie deur middel van Gestalt-gebaseerde tegnieke geassesseer.

Een gevallestudie word in-diepte bespreek terwyl die ander vyf oorsigtelik bespreek word, vanweë die beperkte lengte wat vir hierdie navorsing vereis word. Elke gevallestudie word geëvalueer na aanleiding van die kind se belewenis van homself en die pleegsorgsituasie.

2. OPSOMMING VAN GEVALLESTUDIES

Identifiserende besonderhede oor die onderskeie gevallestudies is vooraf ingesamel en word vervolgens in die onderstaande tabel saamgevat:

TABEL 5: BESONDERHEDE VAN BETROKKE GEVALLESTUDIES

Gevallestudies	Ouderdom	Tydperk in pleegsorg
Gevallestudie 1 - (Hennie)	9 jaar	3 jaar
Gevallestudie 2 - (Stefan)	7 jaar	3 jaar
Gevallestudie 3 - (Anita)	5 jaar	3 jaar
Gevallestudie 4 - (Kobus)	8 jaar	5 jaar
Gevallestudie 5 - (Louw)	7 jaar	6 jaar
Gevallestudie 6 - (Johan)	6 jaar	3 jaar

Tydens die onderskeie speltherapiesessies is daar deurgaans gelet op die weerstand wat die onderskeie pleegkinders gebied het. Dit was tydens die onderhoude opsigtelik dat die pleegkinders deur die onderskeie weerstandsvlakke, naamlik die skynlaag, die fobiese laag en die "impasse" laag beweeg het (Thompson & Rudolph, 1992:112). Tydens elke onderhoud is daar verder ruimte vir 'n selfkoesteringsaktiwiteit gelaat, soos byvoorbeeld om vir die kind 'n veilige plekkie te skep waarheen hy kan gaan indien hy 'n behoefte daaraan het (Schoeman & Van der Merwe, 1996:181).

Die gevallestudies wat in hierdie navorsing bespreek word, is op videoband onder toesig van 'n tweede evalueerder opgeneem. Vir hierdie rede kan die speltherapiesessies wat plaasgevind het, as geldig beskou word.

Die navorser is van mening dat die terapie op die kind se belewenis van die pleegsorgsituasie gefokus kan word. Vervolgens word die gevallestudies bespreek. Fiktiewe name is gebruik om die onderskeie kinders en hul gesinne se identiteit te beskerm. Vir die doeleindes van die bespreking van die gevallestudies, word die volgende formaat gebruik:

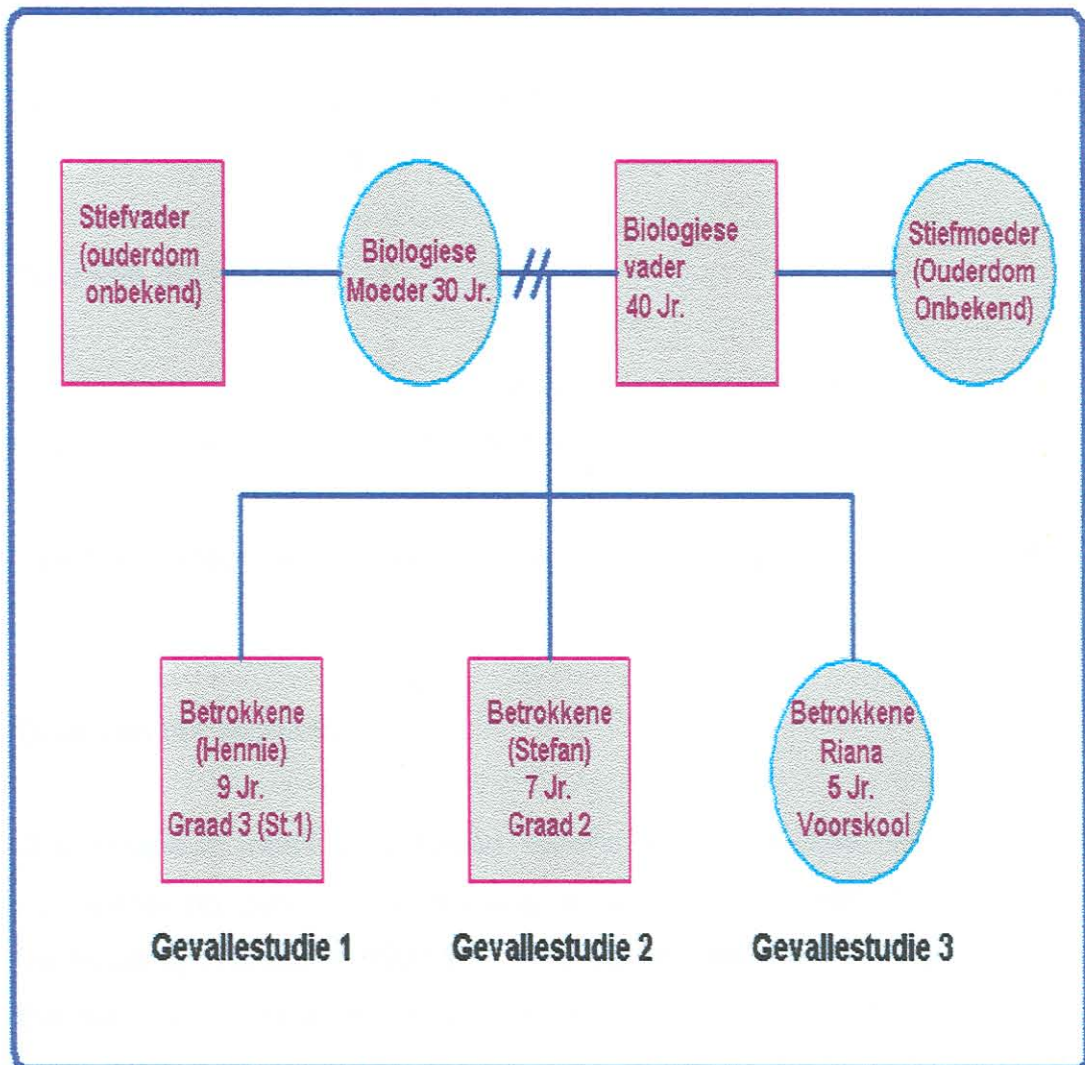
- genogram
- agtergrondgegevens
- sessie
- * doel van die sessie

- * spelterapietegnieke
  - * doel van die tegnieke
  - * verloop
  - * temas
- evaluasie

GEVALLESTUDIE 1,2 EN 3

Hennie, Stefan en Anita is broers en suster (sibbe) van mekaar, en hul genogram en agtergrondgegevens word gesamentlik bespreek.

FIGUUR 1: GENOGRAM (GEVALLESTUDIE 1,2 EN 3)

Agtergrondgegewens

Tydens hulle ouers se huwelik, het hul vader meestal die verantwoordelikheid vir hulle versorging waargeneem. Die egpaar se huwelik was deur geweld, alkoholmisbruik en buite-egtelike verhoudings gekenmerk. Mevrouw het haar man en kinders verlaat, en haar daarna in Pretoria gevestig. Meneer het 'n onstabiele werksrekord gehad en kon nie die finansiële verantwoordelikheid ten opsigte van drie kinders dra nie. Meneer het gevolglik die drie kinders in hul materne oom en tante se sorg geplaas as 'n privaatreëling. Die kinders is in 1994 wetlik in hul pleegsorg geplaas. Die kinders se ouers is na die kinders se plasing in pleegsorg amptelik geskei. Hulle is albei daarna weer getroud.

3. GEVALLESTUDIE 1 (HENNIE)

Sessie 1: Hierdie sessie het in die tuin langs die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om die kind met homself en sy gevoelens in kontak te bring en op die opbou van die terapeutiese verhouding te fokus.

Speltherapietegniek: Sensoriese kontakmaking (Oaklander, 1988:109-119).

Doel van die tegniek:

Die terapeut maak deurlopend tydens hierdie sessie van sensoriese kontakmaking gebruik met die oog op die opbouing van die terapeutiese verhouding (Landreth, 1991:93). Hierdie tegniek word ook gebruik om te bepaal in hoe 'n mate hierdie kind sensories met homself, sy gevoelens en sy omgewing in kontak is. Dit help ook die kind om op die hier-en-nou te fokus.

Verloop

Asemhaling: Hennie word gevra om op sy rug te lê en sy oë toe te maak. Die terapeut laat hom diep asemhaal en herhaal die proses verskeie kere. Hy word gevra om sy onderskeie ledemate (byvoorbeeld tone, voete, bene, vingers, hande en arms) onderskeidelik te roer en dan te ontspan. Daarna het die terapeut hom weer laat asemhaal.

Gehoer: Die terapeut het Hennie, terwyl sy oë nog toe is, gevra om die geluide wat hy hoor, te beskryf. Hy het genoem dat hy die wind hoor, 'n motor wat verby ry, blare wat ritsel en 'n voëltjie wat fluit. Hy kon geen ander geluide identifiseer nie.

Sig en aanraking: Die terapeut het daarna 'n doek om Hennie se oë gebind. Die terapeut het Hennie aan sy hand geneem en hom in die tuin rondgelei. Hy is versoek om aan verskeie dinge te voel en dit aan die terapeut te beskryf (blare, gras, muur, grond en water). Hy kon alles uitken en beskryf. Die doel met hierdie oefening was om sy sintuie te verskerp en om hom te leer om die terapeut te vertrou, aangesien hy van die terapeut afhanklik was om sy weg deur die tuin te vind. Na afloop van genoemde spel het die terapeut die rolle omgeruil: Hennie is toegelaat om die terapeut se oë toe te bind en in die tuin rond te neem. Hy het uit sy eie uit die terapeut ook verskeie teksture laat voel en beskryf. Die doel van hierdie oefening was om aan Hennie te wys dat vertroue wedersyds is.

Tema

Geen spesifieke tema het in hierdie sessie na vore gekom nie. Hennie het alles gelate aanvaar en hy het die gevoel van mag wat die blinddoekspel hom gegee het, benut.

Evaluasie

Hennie het sensories met homself en die ongewing in kontak gekom. Hy het min weerstand getoon en het onmiddellik sy vertrouwe in die terapeut geplaas. Die terapeut is egter van mening dat hy tydens hierdie sessie vanuit die skynlaag van sy weerstand gefunksioneer het (Thompson & Rudolph, 1992: 112). Hy het deurentyd spontaan gesels alhoewel die kommunikasie oppervlakkig was. Dit was vir die terapeut opvallend dat hy nie oogkontak gemaak het nie en heelyd in die verte gestaar het. Die terapeut was egter tevrede na afloop van die sessie aangesien die doel wat gestel is, bereik is.

Sessie 2: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om Hennie se belewenis van homself te bepaal.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Tekening (Schoeman, 1996:90).

Doel van die tegniek:

Om van polariteite en onvoltooidhede in die kind se lewe bewus te raak.

Verloop

Die terapeut het aan Hennie die keuse gestel om 'n medium vir spel tydens hierdie sessie te kies. Hennie het uit sy eie die vetkryte en papier nader getrek. Die terapeut het verder aan hom die keuse gegee om te teken wat hy graag wou. Hy het 'n lang pad met 'n boom en 'n vlakvark aan weerskante geteken. Die terapeut het Hennie gevra om die tekening te verduidelik. Hy noem dat hulle almal (oupa, ouma, boetie en sussie) na 'n wildsplaas oppad is. Hy is self agterop die bakkie. Die terapeut stel vrae waarop hy die volgende antwoord:

- Terapeut : "Waarheen is die bakkie oppad ?"
- Hennie : "Ek weet nie."
- Terapeut : "Waarheen wil jy hê moet die bakkie gaan ?"
- Hennie : "My pa en stiefma."
- Terapeut : "Wat van jou ma en stiefpa ?"
- Hennie : "Hy skop en vloek net."

Na afloop van die sessie laat die terapeut Hennie sy asem diep intrek en weer uitblaas. Die oefening word herhaal, sodat hy van sy spanning kan ontslae raak.

Tema

Uit hierdie sessie was dit vir die terapeut duidelik dat Hennie 'n hunkering koester na sy biologiese vader (onvoltooidheid), sodat hy daarvoor fantaseer, deur 'n idiliese prentjie saam met sy biologiese ouers te skep. Daar kom ook 'n polariteit in Hennie na vore deurdat hy die behoefte uitspreek om by sy "regte pa" te wees. Hy sal dan in dieselfde asem noem dat hy darem gelukkig is by sy oom en tannie.

Evaluasie

Hennie het tydens hierdie sessie weerstand getoon deurdat hy heeltyd tydens sy vertelling rondgespring het. Hy het ook elke keer wat hy spanning ervaar het, sy asem hard uitgeblaas. Die terapeut het saam met die weerstand gegaan, aangesien die terapeutiese verhouding nog nie van so 'n aard was dat Hennie veilig gevoel het om deur die weerstand te beweeg nie (Thompson & Rudolph, 1992:112).

Hennie blyk egter nog nie met homself en sy gevoelens in kontak te wees nie. Hy het meestal oogkontak vermy en het die tekening met min uitdrukking van emosies aan die terapeut verduidelik. Sodra die terapeut hom daarvoor gekonfronteer het, het hy dadelik begin met 'n vertelling van iets anders wat

onbenullig is. Hennie was tydens hierdie fase in sy proses nog nie gereed om sy gevoelens te konfronteer nie.

Hennie het ook healtyd aan die sessie deelgeneem. Hy het verby die skynlaag van sy weerstand beweeg, maar nie oor genoeg innerlike krag beskik om sy gevoelens te besit nie.

Sessie 3: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind .

Doel van die sessie:

Om Hennie se belewenis van sy biologiese ouers te bepaal.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Schoeman, 1996:90).

Doel van die tegniek:

Om Hennie se gevoelens te bepaal rondom sy aanvanklike verwydering en hoe hy sy biologiese ouers tans ervaar, te bepaal.

Verloop

Die terapeut het Hennie weer voor 'n keuse gestel om 'n medium vir die sessie te kies. Hy het op klei besluit. Hennie het 'n meerkat met die naam Wally gemaak. Die terapeut maak 'n persoonsfiguur. Daar was dadelik spontane kommunikasie tussen die twee kleifigure. Die volgende het uit die gesprek tussen die figure na vore gekom:

Meerkat :   "Ek bly by my ma-hulle."

                  "Ek bly baie lekker daar."

                  "Ek gaan met vakansies na my tannie en oom, want dis lekker daar. Ek speel baie daar."

                  "Ek bly die graagste by my ma en pa."

Terapeut di: "Waarom is jy nie nou by hulle nie?"
Meerkat : "Voel te hartseer oor dinge wat verkeerd is."
Om Hennie se baie: "Ek weet dit sal nooit weer dieselfde wees nie."

Die terapeut het aan Hennie die versekering gegee dat hy so mag voel (besit van gevoelens). Daarna het die terapeut 'n selfkoesteringstegniek gebruik waar Hennie versoek is om die plekkie waar hy die veiligste voel, te beskryf. Hy het dadelik genoem dat dit by sy oom en tannie is, aangesien hy altyd by hulle troos vind.

Tema

Die tema wat tydens hierdie sessie na vore gekom het, was dat Hennie se hunkering na sy biologiese ouers baie sterk is. Hy verstaan nie waarom hy nie weer by sy "regte ma" en "regte pa" kan gaan bly nie. Ook tydens hierdie sessie kom baie polariteite by Hennie na vore: Hy noem dat hy hartseer is omdat hy nie by sy ouers is nie, maar hy soek steeds troos by sy oom en tannie (pleegouers) omdat hy by hulle veilig voel.

Evaluasie

Hennie is nie altyd konsekwent met wat hy sê nie en die terapeut het hom daarop gewys. Hy het dit geïgnoreer en verby die terapeut gestaar. Oogkontak was tydens hierdie sessie meer direk. Dit kom vir die terapeut voor asof Hennie nie met sy gevoelens in kontak is nie, aangesien hy sy emosies beskryf asof dit iemand anders is wat dit ervaar. Hy skep die indruk dat hy fantaseer of 'n storie van iemand anders se lewe vertel. Hy funksioneer steeds in die skynlaag van sy weerstand maar hy toon minder weerstand tydens hierdie sessie as tydens die vorige sessie.

Sessie 4: Hierdie sessie het in die speelkamer van die Universiteit van Pretoria plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om Hennie se belewenis van sy huidige pleegsorgsituasie te bepaal.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Sandspel (Jennings, 1993:59).

Doel van die tegniek:

Om die kind tot die bewuswording van sy situasie en hoe hy dit beleef, te lei.

Verloop

Die terapeut gee aan Hennie die geleentheid om sy speelgoed vir die sandbak te kies. Hy stel 'n oorlogsituasie op waar sy hele pleeggesin teenoor die ander figure stelling inneem. Hy noem dat sy oom agter die kanon staan met 'n geweer in sy hand. Die terapeut neem die rol aan van een van die ander figure om met hom in gesprek te tree. Hennie is die mannetjie wat die wit vlag vashou. Hennie weier om te praat en noem dat hy besig is om te veg. Die terapeut neem die rol van die soldaat aan wat terugskiet. Die volgende kom aan die lig:

- * Hennie se oom is gedurig in 'n vegsituasie.
- * Hy (Hennie) staan met die vlag in sy hand omdat hy graag vrede wil hê.
- * Hy beleef sy gesinsituasie as 'n oorlogsveld. Hy verwar sy huislike omstandighede voor sy verwydering van sy ouers, met sy huidige pleegsituasie, aangesien almal deel van die oorlogsituasie is.
- * Hy spreek ook die begeerte uit om onder 'n bos weg te kruip waar niemand hom sal vind nie.

Tema

Tydens hierdie sessie was die tema wat die botoon gevoer het, 'n ernstige konfliktsituasie waarin Hennie hom bevind. Dit was egter onduidelik waar hy

dit beleef: in sy pleegsorgsituasie of by sy eerste ouerhuis, aangesien hy die twee wêreldes tydens die spelsituasie verwar het. Deur hom te konfronteer oor waar hy dit beleef, het hy genoem: "Ek is baie gelukkig by my oom en my tannie." Dit is egter duidelik dat dit 'n situasie is wat by hom angs veroorsaak omdat hy nie daarvoor beheer het nie.

Evaluasie

Hennie vind dit moeilik om gevoelens aan sy ouers en sy pleegouers se reaksies te koppel. Hy kan ook nie gevoelens aan die negatiewe sowel as die positiewe insidente in sy lewe koppel nie. Hy verbaliseer ook sy gevoelens selde. Dit is vir die terapeut duidelik dat hy in 'n situasie vasgevang voel wat by hom verwardheid meebring omdat hy nie weet hoe om sy lojaliteite tussen sy ouers en sy pleegouers te verdeel nie. Daar word deurgaans weerstand getoon, maar die terapeutiese verhouding is van so 'n aard dat hy daarmee gekonfronteer kan word. Hennie het tydens hierdie sessie erken dat alles vir hom moeilik is, maar wou nie die proses om sy gevoelens te besit, deurvoer nie.

Sessie 5: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind .

Doel van die sessie:

Om te bepaal in watter mate die kind sy huidige omstandighede kan beheer.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Oaklander, 1988:69).

Doel van die tegniek:

Om aan die kind die geleentheid te bied om sy omstandighede deur projeksie te evalueer.

Verloop

Die terapeut het Hennie gevra om sy oë toe te maak en 'n figuur te maak. Hy het 'n miervreter gemaak, maar wou dit nie 'n naam gee nie. Die volgende gesprek het uit die sessie voortgevloei:

- Hennie : "Ek vreet miere."
- Terapeut : "Waar is die miere?"
- Hennie : "Hulle kruip weg, maar hulle word steeds gevang."
- Terapeut : "Waarom kruip hulle weg?"
- Hennie : "Want hulle moet na 'n ander huis gaan, maar dis sleg daar."

Hennie het egter baie min gekommunikeer daarna. Hy wou nie oogkontak maak nie. Die terapeut het onmiddellik meer direktief gewerk en genoem: "Jy is nou baie ongelukkig, want jy wil by jou "regte" ma en pa wees, maar jy weet jy kan nie." Hy het dit erken en fantaseer oor wat hy sal doen as hy weer by sy pa is (visvang, rugby speel, fietsry).

Tema

Hy ervaar 'n onvoltooidheid rondom sy verlede. Hy was baie jonger toe hy by sy ouers weg is en weet nie waarom hy nie kan teruggaan nie. Vanweë die lang tydperk wat sedert sy plasing verloop het, blokkeer hy die slegte dinge uit en fokus slegs op die goeie. Sy "regte" ouers figureer steeds op sy voorgrond (Schoeman, 1996:67).

Evaluasie

Hennie beweeg deur die weerstandsvlakke, maar haak by die "impasse" vas (Thompson & Rudolph, 1992:113). Hy het steeds nie kans gesien vir die gevoelens wat hy moet besit nie, of vir die verantwoordelikheid wat saam met sy besluite gaan nie. Dit blyk dat Hennie glad nie sy huidige omstandighede

kan beheer nie en dat hy in 'n situasie vasgevang voel waar hy nie weet wat om te doen nie. Dit blyk dat hy sal poog om beheer uit te oefen deur voor te gee dat dit hom nie raak nie - hy praat afgetrokke oor alles asof dit 'n situasie is wat in iemand anders se lewe voorkom.

Seester: "Wat doen jy daar?"

Tydens die sessie het Hennie die wens uitgespreek dat hy wil weghardloop. Dit blyk dus dat hy nie bereid is om sy situasie te konfronteer nie en eerder daarvan sal wegstroom.

Die volgende konfrontasie met Hennie en die volgende dialoog volg:

Sessie 6: Hierdie sessie het in die speelkamer van Universiteit van Pretoria plaasgevind. "nie regtig so nie, jy wens dit kon so wees."

Seester: "Maak jou eie wêreld om nie altyd so bang te wees vir my om"

Doel van die sessie:

Om die kind die realiteit van sy pleegsorgsituasie te help verstaan met die oog op die neem van verantwoordelikheid om dit self te hanteer.

Die volgende tegniek is gebruik:

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Oaklander, 1988:69).

Doel:

Doel van die tegniek:

Die volgende tegniek is gebruik: Projeksietegniek: Klei (Oaklander, 1988:69).

Om Hennie met die realiteit van die lewe te konfronteer en om uiting te gee aan die emosies wat hy ervaar (besit van gevoelens).

Verloop

Hennie het met die intrapslag die terapeut gevra om weer saam met hom klei te speel. Hy het 'n skip se stuurwiel gemaak en die terapeut 'n seester. Die terapeut het dadelik as seester met die stuurwiel in gesprek getree. Aanvanklik het die gesprek nie gevlot nie, aangesien hy nie die skip of die stuurwiel wou wees nie. Hennie wou die stuurman wees waarna die volgende voorbeeld van 'n verkorte dialoog gevolg het:

- Seester : “Waarheen stuur jy die skip ?”
- Stuurman : “Nêrens.”
- Seester : “Jy kan tog nie altyd so ronddobber nie !”
- Stuurman : “Ek is oppad na my pa toe.”
- Seester : “Wat doen jy daar ?”
- Stuurman : “Speel tennis saam met my pa, kyk TV, jag en speel net.
Ek doen alles saam met my pa !”

Die terapeut konfronteer Hennie en die volgende dialoog volg:

- Terapeut : “Dit is nie regtig so nie, jy wens dit kon so wees.”
- Hennie : “My pa gee nie vir my om nie. Niemand gee vir my om
nie !”

Hennie het sy gevoelens ontlaai, nadat die terapeut hom tyd daarvoor toegelaat het. Die terapeut het sy handjies vasgehou (koestering), nadat hy genoem het dat hy nie ‘n veilige plekkie het nie.

Tema

Dit was tydens hierdie sessie duidelik dat Hennie verwerping beleef en dat hy voel dat hy nêrens behoort nie. Hy hunker na ‘n gesin waar sy “regte” ouers, boetie en sussie in ‘n harmonieuse situasie verkeer.

Evaluasie

Tydens hierdie sessie is daar deur al die weerstandsvlakke beweeg en hy het met sy emosies in kontak gekom. Hy was meer gewillig om sy gevoelens te ervaar. Sy weerstand het stelselmatig verminder. Die gesinsverband waarbinne hy tans is, (pleegsorg) voldoen aan sy behoeftes, maar dit is nie vir hom genoeg nie, omdat dit nie altyd vir hom warm en koesterend is nie.

Hy beleef homself as 'n buitestaander wat nêrens behoort nie. 'n Sterk introjek het na vore gekom, naamlik: "Niemand gee vir my om nie"(Schoeman, 1996:67). Selfs in sy pleegsituasie is hy nie heeltemal "een van hulle nie." Dit blyk dus dat sy huidige pleegsituasie nie in al sy behoeftes voorsien nie. Hy noem egter ook dat sy oom en tannie darem goed is vir hom en hom goed versorg.

4. GEVALLESTUDIE 2 (STEFAN)

Sessie 1: Hierdie sessie het in die tuin langs die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om die kind met homself en sy gevoelens in kontak te bring en op die opbou van die terapeutiese verhouding te fokus.

Speltherapietegniek: Sensoriese kontakmaking (Oaklander, 1988:109-119).

Doel van die tegniek:

Om te eksploreer in watter mate die kind met homself en sy omgewing in kontak is.

Verloop

Die terapeut laat Stefan asemhalingsoefeninge doen. Hy het sy oë toegemaak en alles beskryf wat hy hoor, sien, ruik en voel. Hy het alles volledig beskryf. Hy het ook vertel van die prentjie wat hy in sy kop "sien"('n oase met baie kleur). Hy het beskryf waar hy is - pendeltegniek (Aronstam 1989:643).

Tema

Geen spesifieke tema het tydens hierdie sessie na vore gekom nie. Stefan was ontspanne en na afloop van die asemhalingsoefening was sy aandag nie meer gefokus nie.

Evaluasie

Stefan was in die skynlaag van sy weerstandsvlakke en hy blyk 'n gelukkige kind te wees. Hy het sensories met homself en sy omgewing in kontak gekom. Hy het spontaan deelgeneem en die doelwit van hierdie sessie is bereik, naamlik: eksplorering rondom kontak met homself en sy omgewing en op die opbou van die terapeutiese verhouding te fokus.

Sessie 2: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om Stefan se belewenis van homself te bepaal.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Tekening (McMahon, 1992:87).

Doel van die tegniek:

Om van polariteite en onvoltooidhede in die kind se lewe bewus te raak.

Verloop

Stefan het twee bome met blomme tussenin geteken. Hy het genoem dat hy die een boom en al die blommetjies is. Die ander boom is sy maatjie. Uit eksplorering blyk dit dat die blommetjies alleen en hartseer voel. Die terapeut laat hom veilig voel en gee hom toestemming dat hy so mag voel - besit van gevoelens (Schoeman, 1996:85).

Tema

'n Tema van eensaamheid en verloretheid het hier na vore gekom.

Evaluasie

Stefan verkeer tydens hierdie sessie in die skynlaag van sy weerstandsvlakke. Hy het na afloop van die sessie dadelik begin om uit sy eie uit die papier en vetkryte weg te pak. Polariteit het ook in hierdie sessie na vore gekom deurdat hy genoem het dat hy (die blommetjie) eensaam en verlore voel, maar sy tekening was 'n vrolike prentjie. Onvoltooidhede bestaan in Stefan se lewe deurdat hy erken dat hy hartseer is. Die terapeut kon egter nie tydens hierdie sessie bepaal wat die onvoltooidhede is nie.

Sessie 3: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om verder rondom Stefan se onvoltooidhede te eksploreer.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Oaklander, 1988:69).

Doel van die tegniek:

Om te eksploreer hoe Stefan homself beleef en daardeur onvoltooidhede in sy lewe te bepaal.

Verloop

Stefan het gekies om tydens hierdie sessie met klei te speel. Hy het twee groot vierkantige klippe gemaak, en dadelik die rol van een van die klippe ingeneem. Die terapeut het 'n stapelrots gemaak. Hy het wegkruipertjie gespeel en genoem dat die een klip en die stapelrots vir hom moet wegkruip. Nadat hy die

stapelrots gevind het, het die terapeut 'n nes met 'n aasvoël in op die stapelrots gesit. Stefan het daarna sy twee klippe groter gemaak en arende op elkeen gesit. Dit was duidelik dat hy beheer wou hê en die terapeut het die stapelrots uitmekaar laat val, sodat Stefan as “oorwinnaar” die sessie kon afsluit.

Tema

'n Tema van beheer en bemagtiging het tydens hierdie sessie sterk na vore gekom. Onvoltooidhede kon tydens hierdie sessie steeds nie bepaal word nie.

Evaluasie

Die terapeut het die sessie beplan met die oog op die bepaling van onvoltooidhede in Stefan se lewe. Sy gevoel aan beheer het egter sterker na vore gekom sodat die terapeut daarmee saamgevloei het. Stefan het verder tydens hierdie sessie steeds weerstand getoon. Die terapeut het hom gekonfronteer en genoem dat arende darem sterk is, dus behoort hulle geen probleme te kan hê nie (“Niemand sal hulle kan vang nie”). Stefan het daarna dadelik genoem dat die twee arende moeg is en wil rus. Hierdie sessie is deur die terapeut positief beleef deurdat sy daardeur vir Stefan kon bemagtig.

Sessie 4: Hierdie sessie het in die speelkamer van die Universiteit van Pretoria plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om Stefan se belewenis van sy huidige pleegsorgsituasie te bepaal.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Sandspel (West, 1992:75).

Doel van die tegniek:

Om die kind tot die bewuswording van sy situasie en hoe hy dit beleef, te lei.

Verloop

Stefan het tydens hierdie sessie ook 'n oorlogssituasie in die sandbak uitgebeeld. Hy het egter aan die een kant die binnekant van 'n huis opgestel en 'n lyn in die middel van die sandbak gemaak. Aan die ander kant van die lyn van die sandbak was 'n toneel van 'n agtererf met kanonne en gewere. Hy het op die rots gesit en alles aanskou. Dit was vir die terapeut duidelik dat hy ook in sy huidige situasie 'n oorlogssituasie (konfliktsituasie) beleef. Hy beleef homself egter as 'n buitestaander daarvan. Hy is ook verward oor sy eie rol deurdat hy eers aan die ander kant van die lyn en daarna weer terug op die rots was.

Tema

'n Ernstige konfliktsituasie het tydens hierdie sessie die botoon gevoer. Dit was vir die terapeut duidelik dat Stefan aggressie toon deurdat hy telkemale deel van die "geskietery" word, en hom telkemale daarna weer onttrek (gaan sit op die rots).

Evaluasie

Stefan is onseker oor sy eie situasie. Dit word gesien vanweë die feit dat hy tussen die twee verskillende kante tydens die spel beweeg. Hy is verward omdat hy nie weet hoe om sy lojaliteit tussen sy biologiese ouers en sy pleegouers te verdeel nie. Hy verbaliseer ook sy gevoelens selde. Hy kan konfrontasie ook nie hanteer nie en toon definitiewe weerstand tydens konfrontasie.

Sessie 5: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om te bepaal in watter mate Stefan sy huidige omstandighede kan beheer.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Schoeman, 1996:90).

Doel van die tegniek:

Om deur middel van projeksie die kind te help om beheer oor sy situasie te verkry.

Verloop

Stefan wou graag met klei speel en die terapeut het hom sy keuse toegelaat. Hy het 'n vliegtuig gemaak. Die volgende kom tydens die sessie aan die lig:

- Terapeut : "Wie vlieg die vliegtuig?"
Stefan : "Niemand."
Terapeut : "Waarheen vlieg die vliegtuig?"
Stefan : "Plaas toe - na ouma en oupa."
Terapeut : "Is dit lekker daar?"
Stefan : "Ja, maar dit is lekker by my oom en tannie ook"
(pleegouers).

Tema

'n Tema van 'n verlange na sy biologiese ouers kom tydens hierdie sessie na vore. Waar "ouma en oupa is, daar sal ma en pa ook wees."

Evaluasie

Vir die eerste keer tydens Stefan se hele proses kom die onvoltooidhede in sy lewe duidelik na vore. Hy wil graag by sy grootouers wees, want sy biologiese ouers sal dan ook daar wees. Polariteite (Thompson & Rudolph, 1992:112) kom ook duidelik na vore deurdat hy noem dat dit ook by sy oom en tannie (pleegouers) "lekker" is. Hy beweeg deur sy weerstandsvlakke maar haak ook by die "impasse" vas, wat beteken dat hy daarvan oortuig is dat hy nie die

nodige hulpbronne of die omgewing het om te verander nie. Hy verbaliseer sy gevoelens selde en is steeds nie bereid om die realiteit van sy situasie te konfronteer nie.

Sessie 6: Hierdie sessie het in die speelkamer van die Universiteit van Pretoria plaasgevind .

Doel van die sessie:

Om die kind te help om die realiteit van sy pleegsorgsituasie te verstaan.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Oaklander, 1988:69).

Doel van die tegniek:

Om die kind deur middel van projeksie te lei om die realiteit van sy huidige situasie te verstaan.

Verloop

Stefan het genoem dat hy dit geniet om met klei te speel. Hy het 'n seester gemaak en die terapeut 'n seeslak. 'n Dialoog het gevolg waar die seester en seeslak met mekaar in gesprek was. Stefan het genoem dat hy na die Kaap toe swem na sy ouma en oupa want "dis lekker daar". Hy dink sy "regte" ma en pa sal ook daar wees. Die terapeut het direkte konfrontasie toegepas en gevra wat daar gebeur.

Seester : "Perdry, swem, speel , en sommer alles."

Seeslak : "Saam met wie ?"

Seester : "Saam met my pa."

Die terapeut het direk gevra of hy (Stefan) slegs hoop dat dit so sal wees. Hy het dit beaam. Hy was hartseer dat sy pa genoemde aktiwiteite nie saam met

hom doen nie. Hy bly steeds hoop dat hy by sy pa kan gaan bly. Hy het verder genoem dat hy baie hartseer is. Die terapeut het hom selfkoesting laat toepas. Hy het gedink aan die plekkie waar hy die veiligste voel.

Tema

'n Tema van 'n hunkering na veral sy biologiese vader het sterk na vore gekom.

Evaluasie

Stefan kom vir die eerste keer met sy gevoelens in kontak. Hy toon slegs beperkte weerstand deur te noem dat hy moeg voel. Die terapeut het hom daarop gewys dat hy hartseer mag voel (besit van gevoelens) en voortgegaan met die sessie al het hy genoem dat hy moeg is. Hy fantaseer oor die ideale situasie en noem dat hy eerder by sy "regte" pa en ma wil wees. Hy beleef sy pleegsorgsituasie positief, maar sal nie ten volle kan aanpas nie, omdat hy glo dat "dinge" by sy pa sal regkom.

5. GEVALLESTUDIE 3 (ANITA)

Sessie 1: Hierdie sessie het in die tuin langs die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om die kind met haarself en haar omgewing in kontak te bring.

Speltherapietegniek: Sensoriese kontakmaking (Oaklander, 1988:109-119).

Speltherapietegniek: Projeksietegniek - Tekening (Schoem, & van der Merwe, 1996:100)

Doel van die tegniek:

Deur die kind met haarself en haar omgewing in kontak te bring, kom sy met haar gevoelens in kontak. Dit bevorder ook die opbou van die terapeutiese verhouding.

Verloop

Die terapeut laat Anita 'n asemhalingsoefening doen om haar te laat ontspan. Die terapeut het versoek dat sy haar geliefkoosde kosse opnoem. Sy moes ook beskryf waaraan dit haar laat dink. Sy het heertyd positiewe gedagtes genoem. Sy het ook genoem dat haar tannie baie lekker kos kan kook.

Tema

Geen spesifieke tema het na vore gekom nie. Sy was ontspanne en dit was maklik om haar aandag te behou.

Evaluasie

Anita se deelname was spontaan. Dit was vir haar ...“lekker om saam met tannie te speel.” Sy het gevra wanneer sy weer kom kuier. Sy is sensories in kontak en sy kan die reuke van mekaar onderskei.

Sessie 2: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om aan die terapeutiese verhouding te werk, vertroue te bou en om weerstand te verminder.

Speltherapietegniek:

Projeksietegniek: Tekening (Schoeman & Van der Merwe, 1996:102).

Doel van die tegniek:

Om inligting oor Anita se huidige funksionering te verkry deur haar weerstand te verminder.

Verloop

Anita het gekies om te teken. Sy het 'n huis met vier mense (oom, tannie, Hennie en Stefan) geteken. In die tuin was haar ouma en dan syself. Sy was agter die boom. Dis 'n vrolike prentjie. Almal glimlag. Die volgende gesprek volg:

Terapeut : "Almal glimlag. Is hulle bly?"

Anita : "Hulle glimlag vir die kamera."

Terapeut : "Wie neem die foto?"

Anita : "'n Man."

Terapeut : "Wie wil jy op die foto hê?"

Anita : "My regte ma en pa."

Tema

Anita het 'n behoefte aan haar biologiese ouers. 'n Tema van 'n gelukkige gesin was deurentyd op die voorgrond.

Evaluasie

Anita verbaliseer gevoelens, maar sy is nie in kontak met haar eie proses oor die gevoelens nie. Sy het genoem dat sy die foto wil bêre waar sy altyd daarna kan kyk. Sy voel ook verdeeld oor haar lojaliteit. Na afloop van die sessie het sy genoem dat sy vir haar oom en haar tannie lief is. Anita toon nie baie weerstand nie. Sy het haar slegs aan die einde van die sessie onttrek.

Sessie 3: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind .

Doel van die sessie:

Om Anita se onvoltooidhede te bepaal.

Speltherapietegniek: **Projeksietegniek:**   Tekening (Oaklander, 1988:21).

Doel van die tegniek:

Om Anita te help om haar behoeftes te verbaliseer en te evalueer.

Verloop

Anita wou tydens hierdie sessie niks anders doen as om te teken nie. Sy was baie huilerig en klaerig. Sy het twee katte met 'n son en wolke geteken, nadat die terapeut haar versoek het om iets te teken wat haar die bangste maak. Sy kon nie noem waarom 'n kat haar bang maak nie. Sy het daarna vir die kat 'n maatjie ('n ander kat) geteken. Sy het genoem dat katte gewoonlik wegloop en dan nie weer terugkom nie.

Tema

'n Tema van verlating het in hierdie sessie na vore gekom.

Evaluasie

Tydens hierdie sessie was Anita in die skynlaag van haar weerstand (Thompson & Rudolph, 1992:112). Sy het aansienlik meer weerstand as in die vorige sessie getoon. Dit was vir die terapeut moeilik om haar aandag te behou. Sy was huilerig en klaerig, en het genoem dat haar kop seer is, waarna hierdie sessie getermineer is. Die terapeut kon weinig verdere eksplorering doen en die doel van hierdie sessie is nie bereik nie.

Sessie 4: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind.

Doel van die sessie:

Om verdere inligting oor Anita se funksionering te verkry.

Speltherapietegniek: Onvoltooide sinne (Thompson & Rudolph, 1992:115).

Doel van die tegniek:

Om onvoltooidhede te identifiseer wat deur die kind uitgespreek en bevestig word.

Verloop

Die volgende kom uit Anita se onvoltooide sinne na vore:

- * *Ek hou van ... my boeties en ons hond.*
- * *Ek is lief vir ... my ouma.*
- * *Ek hou die minste van ... as my boeties my seermaak.*
- * *Ek is op my gelukkigste ... wanneer ek speel.*
- * *Ek voel nou ... goed.*
- * *Ek wil graag ... by my ma en pa gaan bly.*
- * *Ek wens ... ek was al groot, dan kan ek na my ma en pa toe gaan.*

Tema

'n Verlange na haar ouers kom sterk na vore.

Evaluasie

Aangesien Anita nog nie kon lees of skryf nie, het die terapeut die vrae aan haar gestel en die sinne vir haar neergeskryf. Sy was tydens hierdie sessie

glad nie met haar emosies in kontak nie. Sy het as 'n buitestaander oorgekom wat 'n storie van iemand anders vertel. Haar liggaamshouding was ook baie apaties. Sy het steeds weerstand getoon deurdat haar aandag deurentyd afgedwaal het.

Sessie 5: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind .

Evaluasie

Doel van die sessie:

Om inligting oor Anita se gesinsfunksionering te verkry.

Speltherapietegniek: Projeksietegniek: Klei (Schoeman, 1996:90).

Doel van die tegniek:

Om te bepaal wat Anita se belewenis van haar pleegsorgsituasie is.

Verloop

Anita het genoem dat sy vir 'n slag met die klei wou speel. Sy het 'n dogtertjie gemaak met die naam Angelique, en die terapeut het 'n sneeuman gemaak en hom Chris genoem. Die twee kleibeelede het "in gesprek getree." Die volgende het na vore gekom:

- * Sy bly by haar biologiese ouers.
- * Sy speel heeltyd wegkruipertjie.
- * Sy kruip in 'n kas weg met 'n kers as sy bang is.
- * Sy wil by haar "regte" ouers wees.
- * Sy is nie nou by haar ouers nie omdat hulle baie "geskree" het.
- * Sy glo haar ouers sal weer trou en dat sy by hulle gaan bly, sodra sy agtien jaar oud is.

Tema

Die tema wat in hierdie sessie na vore gekom het, is dat Anita steeds bly hoop dat haar biologiese ouers bymekaar sal uitkom. Sy het heeltyd op die hereniging van die gesin gefokus.

Evaluasie

Tydens hierdie sessie het Anita minder weerstand as gewoonlik getoon. Sy het heeltyd op “eendag wanneer ek weer by my ma en my pa is” gefokus. Haar pleegsorgsituasie is nie vir haar ‘n permanente situasie nie. Anita het ook nie geweet hoe om konfrontasie en haar eie emosies te hanteer nie. Sy het genoem dat sy naar voel en dat haar kop seer is. Daar is duidelike onvoltooidhede in haar lewe rondom haar ouers, sodat sy fantaseer oor hoe “lekker” dit by hulle is.

Sessie 6: Hierdie sessie het in die terapeut se kantoor plaasgevind .

Doel van die sessie:

Om Anita die realiteit van haar huidige situasie te laat verstaan.

Speltherapietegniek: Selfportret (Oaklander, 1988:284).

Doel van die tegniek:

Om Anita se selfbeeld te bepaal, sodat introjekte bepaal kan word wat ‘n invloed op haar huidige funksionering kan uitoefen.

Verloop

Anita het haarself agter ‘n boom geteken. Sy het genoem dat sy besig is om ‘n appel te pluk. Sy het genoem dat sy soos sneeuwitjie dan lank sal slaap.

Die volgende het duidelik na vore gekom:

- * As sy "wakker" word, dan sal alles reg wees.
- * Sy voel sleg omdat haar oom en tannie sal dink dat sy nie vir hulle lief is nie.
- * Sy beleef haarself as deel van 'n sprokie met 'n gelukkige einde.

Tema

'n Tema van toekomsinterpretasie het tydens hierdie sessie na vore gekom. Sy beskik oor 'n positiewe lewensverwachting. Sy verstaan haar situasie en die tema van "eendag wanneer ek groot is .." kom telkemale na vore.

Evaluasie

Sy toon redelike goeie begrip vir haar huidige situasie deurdat sy praat van " ... as ek eendag groot is." Sy weet dat die hede die realiteit is. Dit veroorsaak interne spanning by haar aangesien haar voorgrond rondom haar huidige behoefte aan haar ouers figureer. Sy sien haarself ook as deel van die pleeggesin en sy voel dat sy 'n bepaalde rol in die gesin vervul.